

Voorwoord bij de derde druk

שלום

Om het Bijbels Hebreeuws te gaan bestuderen moet je enkele drempels nemen. De eerste drempel is dat deze taal met andere lettertekens en tevens van rechts naar links wordt geschreven. Maar dat is vaak niet de grootste barrière. Grammaticaal moet er ook een knop omgedraaid worden, omdat het Bijbels Hebreeuws qua structuur en grammatica behoorlijk afwijkt van onze westerse talen.

Als je echter de moed hebt om door te zetten – en uit ervaring is gebleken dat dat met behulp van deze cursus heel goed kan - gaat er een ongekende wereld voor je open. Ongekend, maar tegelijk een belangrijke bron voor onze cultuur. Blijken zal dat het Hebreeuws van de Bijbel, de ‘heilige taal’ zoals Joden deze taal noemen, niets van haar levende kracht heeft ingeboet.

Dat was ook de ervaring van de meeste mensen die ik tot nu toe heb ingewijd in deze taal. Dit cursusmateriaal, dat uit twee mappen bestaat, is het resultaat van een aantal jaren lesgeven aan groepen mensen die meer wilden weten van het Bijbels Hebreeuws. Ik dank deze cursisten voor hun waardevolle aanwijzingen bij de tekst en de vormgeving.

De cursus biedt de mogelijkheid om zelfstandig en in eigen tempo het Bijbels Hebreeuws te leren. Het is een Basiscursus. Dat houdt in dat niet alles aan de orde komt, wel de belangrijkste zaken. Na afloop is de cursist in staat woordsoorten en –stammen, werkwoordsvormen en hun stamformaties te herkennen, heeft hij een basiswoordenschat van ca. 1000 tot 1500 woorden en is in staat om zelfstandig eenvoudige teksten uit de Tenach te vertalen.

In de cursus zijn ook anekdotes uit de joodse traditie (midrasjiem) opgenomen om te illustreren wat een intieme omgang met deze teksten teweeg kan brengen. Ik hoop dat dit cursusmateriaal zijn weg mag vinden naar veel mensen en dat het – behalve kennis van het bijbels Hebreeuws – ook mag bijdragen aan een dieper inzicht in de wortels van het Joodse denken.

Johan Murre

Over de auteur

Johan Murre (1944) is godsdienstleraar geweest van wat thans de ‘Christelijke Scholengemeenschap Walcheren’ te Middelburg is. Hij schreef jarenlang dagopeningen voor het blad ‘Een Zoutkorrel voor elke dag’. Verder was hij als pastoraal medewerker verbonden aan de Hervormde gemeente van Nieuw- en St. Joosland en Ritthem (1993), de Samen-op-Weggemeente van Wolphaartsdijk (1994) en als pastor ouderenzorg aan de Verenigde Protestantse Kerk in Nederland te Vlissingen (2000). Sinds 2002 houdt hij zich intensief bezig met het Bijbels Hebreeuws, waaruit deze basiscursus is ontstaan.

DOEL EN OPZET VAN DE CURSUS

De cursus biedt de mogelijkheid om zelfstandig en in eigen tempo het Bijbels Hebreeuws te leren. Het is een Basiscursus. Dat houdt in dat niet alles aan de orde komt, wel de belangrijkste zaken. Na afloop is de cursist in staat woordsoorten en -stammen, werkwoordsvormen en hun stamformaties te herkennen, heeft hij een basiswoordenschat van ca. 1000 tot 1500 woorden en is in staat om zelfstandig eenvoudige gedeelten uit de Tenach te vertalen.

Het materiaal is als volgt samengesteld.

- **Het bestaat uit twee delen:**
Deel 1 gaat over het Hebreeuwse alfabet en de woordsoorten.
Deel 2 gaat vrijwel in zijn geheel over het werkwoord. Alleen het laatste onderdeel gaat over soorten zinnen.
- **Het materiaal is toegankelijk gemaakt d.m.v. de volgende kleurenkaterns:**
 - * **lila:** voorwoord, doel, opzet, studieaanwijzingen, inhoud en verantwoording.
 - * **wit:** grammatica van het Bijbels Hebreeuws
 - * **geel:** oefeningen bij de grammatica
 - * **lichtblauw:** tabellen van de werkwoorden
 - * **blauw:** woordstudies Genesis 1-2:3
 - * **oranje:** antwoorden van de oefeningen
(*alleen apart tegen betaling van € 27,50 op aanvraag te verkrijgen*)
- **De witte katern bevat de grammatica.** De hoofdstukken zijn verdeeld in kleine gemarkeerde blokjes, waardoor de tekst overzichtelijk wordt gepresenteerd. Binnen de tekst zijn veel overzichten, schema's en tabellen gemaakt. De stof wordt met een groot aantal voorbeelden uit de Bijbel toegelicht.
- **De gele katern bevat een zeer groot aantal oefeningen** De gele katern is opgezet als een werkboek. Hierdoor is het mogelijk om de lessen zelfstandig en/of schriftelijk te volgen. Men kan er voor kiezen de bladzijden met oefeningen die bij een bepaald hoofdstuk behoren in te voegen achter de theoriebladzijden van datzelfde hoofdstuk. De bladzijdennummers maakt dat mogelijk. Men kan er ook voor kiezen de gele katern bij elkaar te houden. Laat ieder doen wat hij/zij het gemakkelijkste vindt.
- **In de lichtblauwe katern staan de werkwoordstabellen.** Deze worden op twee manieren gepresenteerd: op de gebruikelijke manier, waarbij van een groep werkwoorden alle voorkomende stamformaties worden gegeven. Daarnaast zijn er tabellen die een dwarsdoorsnede geven, waarin van één stamformatie alle groepen werkwoorden naast elkaar staan. Het voordeel van dit laatste is dat daardoor de verschillende werkwoordsgroepen gemakkelijker met elkaar kunnen worden vergeleken. Ook wordt daardoor zichtbaar dat de onregelmatigheid van werkwoorden niet zo onlogisch is dan op het eerste gezicht lijkt. De belangrijkste afwijkingen en kenmerken van de onregelmatigheid staan steeds boven de kolommen vermeld.

- **De blauwe katern** bevat de compleet uitgewerkte woord-voor-woord verklaring met grammatica van het eerste scheppingsverhaal (Genesis 1:1 - 2:3). Hierin wordt overal in de tekst verwezen naar de hoofdstukken en paragrafen van de grammatica.
- **De oranje katern** bevat de antwoorden bij de oefeningen van de gele katern. De oranje katern bevindt zich niet bij het materiaal. Deze is apart tegen betaling van € 27,50 verkrijgbaar bij de uitgever.
- **Alle katerns (m.u.v. van de witte en de gele) bevatten een eigen bladzijdennummering.** De witte en gele katern bevatten één gezamenlijke nummering. Na een hoofdstuk bevinden zich zowel in de witte als in de gele katern soms één of meer blanco bladzijden die zijn doorgenummerd. Omdat het een losbladig systeem is, scheidt dit de mogelijkheid om bladzijden met theorie of oefeningen toe te voegen zonder dat de nummering daarbij in het gedrang komt. Een aantal van deze witte en gele blanco bladzijden is voorzien van stukjes ‘Chochma’ die betrekking hebben op de Torah of die Joodse wijsheden als inhoud hebben.

STUDIEBELASTING

De **gemiddelde** studiebelasting bedraagt voor de gehele cursus tussen 640 en 700 uur. Een en ander is uiteraard afhankelijk van persoonlijke omstandigheden. In de volgende tabel kun je aflezen hoe lang je over de cursus doet in jouw persoonlijke situatie. Hierbij is uitgegaan van een studiejaar van **40 weken**.

Gemiddelde studiebelasting: 640-700 uur

Studietempo per week per uur	Aantal weken (bij benadering)	Duur
Minder dan 8 uur	Meer dan 80	Meer dan 2 jaar
8-10 uur	80	2 jaar
10-12 uur	64	1 jaar en 24 weken
12-15 uur	53	1 jaar en 13 weken
15-18 uur	43	1 jaar en 3 weken
18-20 uur	35	35 weken
Meer dan 20 uur	32	32 weken

STUDIEBEGELEIDING EN STUDIEVOORWAARDEN

De studiebegeleiding die bij dit cursusmateriaal wordt 'ingekocht' houdt het volgende in:

- 1) **Recht op hulp bij het te volgen studiep pad** in de vorm van een persoonlijk advies.
 - 2) **Recht op het inzenden van uitgewerkte oefeningen** (per e-mail of post) en de correctie binnen redelijke termijn daarvan.
 - 3) **Recht op het stellen van vragen over de grammatica** (per e-mail of post) en het beantwoorden binnen redelijke termijn daarvan.
 - 4) **Recht op deelname aan maximaal 2 studiedagen per jaar.** Via de nieuwsbrief word je geïnformeerd over de data en de inschrijvingswijze. Voor de studiedagen wordt een onkostenvergoeding gevraagd. Niet-cursisten kunnen deze dagen tegen betaling ook bijwonen.
 - 5) **Recht op - indien men dan wenst - afsluiting van de studie met een toets en de ontvangst van een certificaat.** Aan dit certificaat kunnen geen bevoegdheden worden ontleend.
 - 6) **Mogelijkheid tot de ontvangst van eventuele aanvullingen/verbeteringen van het materiaal.** Het cursusmateriaal zal regelmatig worden getoetst op zijn doelmatigheid, duidelijkheid en toegankelijkheid. Ook kunnen er aanvullingen verschijnen op het materiaal. Voor een kleine - nog nader vast te stellen bijdrage - kan men zich daarop abonneren.
 - 7) **Recht op de ontvangst van een nieuwsbulletin** (per e-mail) dat op onregelmatige tijden minimaal 3 keer per jaar verschijnt. Postverzending kost € 10 per jaar.
 - 8) **Alle voorgaande punten gelden voor maximaal 4 jaar te rekenen** vanaf de datum dat men zich schriftelijk heeft aangemeld.
 - 9) **Vanaf de datum van aanmelding (zie onder) heeft men gedurende 4 jaar recht op studiebegeleiding.**
 - 10) **De studiebegeleiding wordt in principe gegeven door Johan Murre en geldt onder voorbehoud van ziekte en andere bijzondere omstandigheden.**
- 11)** De student is er mee op de hoogte dat het kopiëren en verspreiden onder derden van dit materiaal is verboden.

AANMELDING VOOR STUDIEBEGELEIDING

Voor studiebegeleiding moet men zich schriftelijk aanmelden bij de uitgever d.m.v. het **originele** inschrijfformulier dat bij dit materiaal is ingesloten. . De student ontvangt dan een **persoonlijk** studienummer, waaronder hij bij de uitgever bekend is.

VOORWAARDEN VOOR BEGELEIDING PER POST EN E-MAIL

a. per post:

De uitgewerkte opdrachten moeten - voorzien van het studentnummer, naam en adres - worden ingezonden aan J.A. Murre, Hoogenboomstraat 27, 4333 MG Middelburg. Ze moeten voor de terugzending van de gecorrigeerde opdrachten vergezeld gaan van een **voldoende gefrankeerde retourenvelop**, voorzien van naam en adres van de student. **Portstukken worden geweigerd**. De correctie zal - behoudens onvoorziene omstandigheden - in principe plaatsvinden binnen een termijn van 14 dagen.

b. Voorwaarden voor begeleiding per e-mail:

De minimum vereiste voor deze mogelijkheid is Windows XP. De uitgewerkte opdrachten moeten worden opgenomen in een Worddocument en als bijlage bij de e-mail worden gestuurd aan bchebreeuws@zeelandnet.nl

De Hebreeuwse lettertekens kan men vinden in de optie INVOEGEN - SYMBOOL, tab SYMBOLEN - Kies lettertype: (Tekst in complete schriftypen) - Zoek rechts onder 'Deelverzameling': Hebreeuws - Basis.

Dubbelklik op de Hebreeuwse letters en tekens om ze in het document te krijgen. Bij het klikken schakelt de computer automatisch over op het schrijven van rechts naar links. Ook de tekens worden op en onder de letters gezet, m.u.v. de cholem (o). Bij het aanklikken daarvan krijgt men steeds een spatie. Dat is niet te voorkomen. Om weer in het document terug te komen zet je de cursor erin en geeft een dubbelklik. Vanwege de leesbaarheid kan men het beste de Hebreeuwse lettertekens iets groter weergeven dan de 'gewone' lettertekens. Als je bijvoorbeeld schrijft in Times New Roman punt 12, schrijf dan de Hebreeuwse letters in punt 16.

De correctie zal - behoudens onvoorziene omstandigheden - in principe plaatsvinden binnen een termijn van 14 dagen.

BOEKEN

Naast het cursusmateriaal zijn een Hebreeuwse Bijbel en een woordenboek onontbeerlijk.

1. Een Hebreeuwse Bijbel.

Aanbevolen wordt de BIBLIA HEBRAICA Stuttgartensia. Er is een speciale studieuitgave, die ca. € 21 kost. Een grotere uitgave kost ca. € 50.
ISBN 3 438 052180

2. Woordenboek

Voor degene die zich niet voorbereiden op een theologische studie is het volgende woordenboek toereikend:

Bijbels Hebreeuws Nederlands Woordenboek (Geen modern Hebreeuws!).
Volstaan kan worden met de uitgave van E. Italie. Kosten ca. € 22.
ISBN 90 802325-1-3

Degenen die zich wel voorbereiden op een theologische studie kan het beste één van de volgende woordenboeken aanschaffen:

Lexicon in Veteris Testamenti Libros, Ludwig Koehler en Walter Baumgartner, Leiden, E.J. Brill, ISBN 9004 035222,

óf

Hebräisches und Aramäisches Handwörterbuch über das Alte Testament, W. Gesenius, Springer-Verlag, Berlin/Göttingen/Heidelberg.

Een tsaddiek (rechtvaardige) zei: Er staat toch in de Midrasj: Kennis hebt gij verworven? Wat ontbreekt u dan nog? Zei de rabbi van Kobrin: Zo is het naar waarheid. Als je kennis hebt verworven, weet je pas wat je ontbreekt.

INHOUD van deel 1

		Voorwoord bij de tweede druk	I
		Verantwoording	II
		Doel en opzet van de cursus	IV
		Studiebelasting	V
		Studiewijzer	VI
		Studiebegeleiding en studievoorwaarden	VII
		Aanmelding voor studiebegeleiding	VIII
		Voorwaarden voor begeleiding per post en e-mail	VIII
		Boeken	IX
		INHOUD van deel 1	XI
		Verantwoording van הַקְדָּמָה –teksten	XV
1		HET HEBREEUWS (1)	1
	1.1	Het Hebreeuws	1
	1.2	Kenmerken van het Hebreeuws	2
	1.3	Overzicht van het Hebreeuwse alfabet	3
	1.4	Opmerkingen bij het overzicht van het Hebreeuwse alfabet	4
		1.4.1 Slotletters	4
		1.4.2 Gemakkelijk verwisselbare letters	4
		1.4.3 Keelletters of laryngalen	4
		1.4.4 Getalswaarde van de letters	4
	1.5	De uitspraak van de medeklinkers	5
		1.5.1 BeGaDKeFaT letters	5
		1.5.2 Hee-mappiek	5
		1.5.3 De halfvocalen ׀ en ׀	5
		1.5.4 Letters die (bijna) hetzelfde worden uitgesproken	6
	1.6	Het schrijven	6
	1.7	Het schrijven en uitspreken van de Naam van God	6
		OEFENINGEN BIJ HOOFDSTUK 1	7
2		HET HEBREEUWS (2)	11
	2.1	Overzicht van de klinkertekens	11
	2.2	Toelichting bij de klinkertekens	12
		2.2.1 De plaats van de klinkertekens	12
		2.2.2 Patach furtivum	12
		2.2.3 Sjewa mobile en sjewa quiescens	12
		2.2.4 Kamets en kamets chatoef	14
	2.3	Voorbeelden	15
		OEFENINGEN BIJ HOOFDSTUK 2	17
3		HET HEBREEUWS (3)	21
	3.1	Dageesj lene en dageesj forte	21
	3.2	Leesmoeders	22
	3.3	Homogeniteit en heterogeniteit	23
	3.4	Lettergrepen	24
	3.5	Klemtoon	25
		OEFENINGEN BIJ HOOFDSTUK 3	27

4			HET HEBREEUWS (4)	31
	4.1		Algemeen	31
	4.2		Accenttekens	31
	4.3		Andere tekens	32
	4.4		Circellus	33
	4.5		Andere verwijzingen in de tekst	33
			OEFENINGEN BIJ HOOFDSTUK 4	35
5			HET PERSOONLIJKE EN HET BEZITTELIJKE VOORNAAMWOORD	37
	5.1		Algemeen	37
	5.2		Het zelfstandige persoonlijke voornaamwoord	37
	5.3		Het persoonlijke voornaamwoord als suffix	38
			OEFENINGEN BIJ HOOFDSTUK 5	41
6			HET ZELFSTANDIGE NAAMWOORD (1)	43
	6.1		Het geslacht	43
	6.2		Status	45
		6.2.1	Status absolutus en status constructus (tweede naamval)	45
		6.2.2	Determinatie en indeterminatie	46
		6.2.3	Dativus (derde naamval)	46
		6.2.4	Accusativus (vierde naamval)	47
			6.2.4.1 nota accusativus	47
			6.2.4.2 accusativus loci	47
	6.3		Het getal	47
			OEFENINGEN BIJ HOOFDSTUK 6	49
7			HET ZELFSTANDIGE NAAMWOORD (2)	53
	7.1		Suffixen aan het naamwoord	53
	7.2		Klasse: Het onveranderlijke zelfstandige naamwoord	53
			OEFENINGEN BIJ HOOFDSTUK 7	57
8			HET ZELFSTANDIGE NAAMWOORD (3)	61
	8.1		Andere klassen van (zelfstandige) naamwoorden	61
	8.2		Klasse: Naamwoorden met een veranderlijke kamets in de voorlaatste lettergreep	61
	8.3		Naamwoorden met een veranderlijke vocaal in de laatste lettergreep	63
			OEFENINGEN BIJ HOOFDSTUK 8	65
9			HET ZELFSTANDIGE NAAMWOORD (4)	73
	9.1		Naamwoorden met twee veranderlijke vocalen	73
	9.2		Naamwoorden met een verdubbelde eindconsonant	75
			OEFENINGEN BIJ HOOFDSTUK 9	77
10			HET ZELFSTANDIGE NAAMWOORD (5)	83
	10.1		‘Gewone’ segolata	83
		10.1.1	Algemeen	83
		10.1.2	Bijzonderheden ‘gewone’ segolata	84
	10.2		De zwakke segolata	85
		10.2.1	Algemeen	85
		10.2.2	Segolata media waw	86
		10.2.3	Segolata mediae jod	86
		10.2.4	Segolata tertiae jod	87

		OEFENINGEN BIJ HOOFDSTUK 10	89
11		HET ZELFSTANDIGE NAAMWOORD (6)	97
	11.1	De nomina die als uitgang segol-hee (הֶ) hebben	97
	11.2	De vrouwelijke nomina met als uitgang chireq-taw (תֹּ) en sureq-taw (תִּ)	98
	11.3	De vrouwelijke nomina die als uitgang kamtes-hee (הֵ) hebben	99
	11.3.1	Vrouwelijke nomina met onveranderlijke vocalen	99
	11.3.2	Vrouwelijke nomina met één of twee veranderlijke vocalen	99
	11.3.4	Vrouwelijke nomina die op הֵ eindigen en afstammen van segolata	99
	11.4	Vrouwelijke nomina die eindigen op תֹ	100
		OEFENINGEN BIJ HOOFDSTUK 11	101
12		HET ZELFSTANDIGE NAAMWOORD (7)	109
	12.1	Gentilicia	109
	12.2	Onregelmatige naamwoorden	109
		OEFENINGEN BIJ HOOFDSTUK 12	113
13		HET BIJVOEGLIJK NAAMWOORD (1)	119
	13.1	Wat is een bijvoeglijk naamwoord?	119
	13.2	De verbuiging	119
	13.2.1	De verbuiging	119
	13.2.2	Bijzonderheden	120
	13.3	Attributief gebruik	121
	13.4	Predicatief gebruik	122
		OEFENINGEN BIJ HOOFDSTUK 13	123
14		DE TRAPPEN VAN VERGELIJKING	127
	14.1	Algemeen	127
	14.2	Comparatief of vergelijkende of vergrotende trap	127
	14.3	Superlatief of overtreffende trap	128
		OEFENINGEN BIJ HOOFDSTUK 14	129
15		DE VOORNAAMWOORDEN (1)	133
	15.1	Het aanwijzende voornaamwoord	133
	15.1.1	Overzicht van de aanwijzende voornaamwoorden	133
	15.1.2	Gebruik van het aanwijzende voornaamwoord	133
		15.1.2.1 Zelfstandig	133
		15.1.2.2 Attributief	133
	15.1.3	Voorbeelden van het aanwijzende voornaamwoord	134
	15.2	Het vragende voornaamwoord en andere vraagwoorden	135
	15.2.1	Het vraagpartikel	135
	15.2.2	Het vraagwoord	136
		OEFENINGEN BIJ HOOFDSTUK 15	139
16		DE OVERIGE VOORNAAMWOORDEN (2)	145
	16.1	Het betrekkelijke voornaamwoord	145
	16.2	Het wederkerend en wederkerig voornaamwoord	145
	16.2.1	Het wederkerend voornaamwoord	145
	16.2.2	Het wederkerig voornaamwoord	146
	16.3	Het onbepaalde voornaamwoord en onbepaalde uitdrukkingen	147
		OEFENINGEN BIJ HOOFDSTUK 16	149

17		HET LIDWOORD	155
	17.1	Het lidwoord	155
	17.2	Verandering van vocalisatie	155
		OEFENINGEN BIJ HOOFDSTUK 17	157
18		HET TELWOORD	161
	18.1	Het begrip ‘telwoord’	161
	18.2	De bepaalde hoofdtelwoorden	161
	18.2.1	Status	161
	18.2.2	De bepaalde hoofdtelwoorden 1 en 2	162
	18.2.3	De bepaalde hoofdtelwoorden 3-10	162
	18.2.4	De bepaalde hoofdtelwoorden 11-19	163
	18.2.5	De getallen vanaf 20	164
	18.3	De bepaalde rangtelwoorden	164
	18.4	Bijzondere vormen	165
	18.5	Geheugensteun bij de herkenning van de telwoorden	165
		OEFENINGEN BIJ HOOFDSTUK 18	167
19		HET VOORZETSEL (1)	171
	19.1	Algemeen	171
	19.1.1	Voorzetsels die nooit zelfstandig voorkomen	171
	19.1.2	Overzicht van betekenissen van het voorzetsel ך	172
	19.1.3	Overzicht van betekenissen van het voorzetsel ם	173
	19.1.4	Overzicht van betekenissen van het voorzetsel ן	173
	19.2	De verbuiging van de voorzetsels ך, ם en ן	174
		OEFENINGEN BIJ HOOFDSTUK 19	175
20		HET VOORZETSEL (2)	181
	20.1	Voorzetsels die zowel zelfstandig als onzelfstandig voorkomen	181
	20.1.1	Het voorzetsel ך	181
	20.1.2	Overzicht van betekenissen van het voorzetsel ך	182
	20.1.3	Verbuiging van het voorzetsel ך	183
	20.2	Verbuiging van een aantal veel voorkomende voorzetsels	183
	20.3	Enkele veel voorkomende voorzetsels	185
	20.4	Samengestelde voorzetsels	186
		OEFENINGEN BIJ HOOFDSTUK 20	189
21		HET VOEGWOORD	193
		Algemeen	193
	21.1	Nevenschikkende voegwoorden	193
	21.2	Onderschikkende voegwoorden	194
	21.3	Samengestelde voegwoorden	196
		OEFENINGEN BIJ HOOFDSTUK 21	199
22		BIJWOORDEN	203
		Algemeen	203
	22.1	Schema ‘gewone’ bijwoorden	203
	22.2	Bijwoorden van bevestiging	204
	22.3	Bijwoorden van ontkenning	205
	22.4	Bijwoorden afgeleid van zelfstandige en bijvoeglijke naamwoorden, werkwoorden, eventueel met aangekoppelde voorzetsels	207
	22.5	Bijwoorden die met suffixen kunnen worden verbonden	209
		OEFENINGEN BIJ HOOFDSTUK 22	211

בְּיָמֵינוּ
נִשְׁמָע
בְּלִשְׁוֹנוֹתֵינוּ

Taal en talen

Men vroeg aan rabbi Pinchas: ‘Hoe moet dat worden opgevat, dat de mensen voor de torenbouw één enkele taal hadden en dat toen, toen God hun spraak verwarde, iedere mensengroep zijn taal kreeg? Hoe was het nu mogelijk dat ieder volk plotseling in plaats van de gemeenschappelijke taal een aparte taal bezat en zich daarvan bediende om zich uit te drukken?’

Rabbi Pinchas legde uit: ‘Voor de torenbouw hadden alle volkeren de heilige taal gemeenschappelijk, maar behalve die had ieder volk zijn eigen taal. Daarom staat er: ‘Alle landen der aarde hadden één taal’, de heilige taal namelijk, en ‘enige spraken’ (vert.: ‘en waren van één sprake’) dat zijn de daaraan toegevoegde aparte volkstalen. Daarin maakte ieder volk zich onder elkaar verstaanbaar; in de eerste onderhielden de volkeren zich met elkander. Toen Hij strafte, ontnam God hun de heilige taal.’